

Hea lugeja!

Kui Eesti Vabariigi 100. aastapäeva üritused said ametlikult ühele poole Tartu rahu aasta-päeva tähistamisega, siis juristkonna jaoks oli selleks Eesti esimese põhiseaduse sünnipäev. Mis oleks riik põhiseaduseta? See oleks nagu raamat ilma sisuta. Asutava Kogu poolt 15. juunil 1920 vastuvõetud konstitutsioon lõi vundamendi noore riigi toimimisele ja õitsengule. Valgustusaja klassiku Rousseau aadetel ning Vabadussõja mõttel rajanev seadus seadis esiplaanile rahvavõimu ja seadusandliku kogu ülimuslikkuse, mistõttu on esimest põhiseadust nimetatud kõige demokraatlikumaks.

Põhiseadus on meie riikluse tüvitekst ja ühiskonna ajajärgu väärtusi koondav alusdokument. Põhiseadus on meievaheline leping, tasakaalupunkt ja uus testament. Põhiseadus jääb näiliselt meie elus tagaplaanile ja me ei ela justkui selle järgi, ent tegelikult on just selles sätestatud põhiõigused, vabadused ja kohustused need, mis annavad raami meie elule, õpingutele ja tööle, meie eneseteostusele, suhetele riigi ning kaaskodanikega. Põhiseaduse 100. sünnipäev andis võimaluse kõneleda ühiskonnas laiemalt põhiseaduslikest väärtustest. 2020. aasta oli põhiseaduse aasta.

Põhiseaduse aasta tähistamist varjutas ootamatu külaline: koroon. Osad plaanitud üritused jäid ära või said uue vormi. Sügisel avanes koroonaaaken ja põhiseaduse aasta ühe olulisima sündmusena toimusid Tartus 36. õigusteadlaste päevad, mida punase niidina läbis põhiseadus. Olukorras, kus edasi lükati Tokyo olümpiamängud, rippus kirves ka selle suurürituse kohal. See oli päevade ajaloos erakordne õigusteadlaste kogunemine. Termokaamerad, ruumide 50% täitumise nõue, piiratud registreerimine ja külalistele suletud piirid. Kuid me tegime selle ära! Ligi 550 osalejat, 80 ettekandjat ja arvukalt jälgijaid veebis suutsid hoolimata ärevast ajast päevad läbi viia allahindlust tegemata.

Õigusteadlaste päevad ei tegelenud vaid ajaloo heietustega, vaid keskendusid oleviku interpreteerimisele ja tulevikku vaatamisele. Tehisintellekt, rohepöore, isikuandmete kaitse, õigus surra olid moodsad aruteluteemad põhiseaduse võtmes. Kuid eelkõige koroonakriis ise pani päevade aruteludele tugeva pitseri ja andis rõhu. 2020. aasta kevadel olime esimest korda taasiseseisvunud riigis elanud läbi erakorralise seisukorra kehtestamise. See oli täiesti uus senikogematu olukord nii kodanikele kui ka valitsejatele. Liikumispriirangud, ettevõtlike sulgemine, isikute suurem jälgimine, maskikandmiseks kohustamine. Igal hetkel tunnetasime põhiseaduse traagelniitide kärinat ja suhtumist „Meil on kriis, mis põhiõigustest ja põhiseadusest te räägite!“. Tunnustan neid juriste, kes julgelt seisid põhiseaduse poolel, laskmata selle aastakümnetega loodud reitingul põrmu langeda. Teisalt andis päevade aruteludele hagu asjaolu, et esindusdemokraatial rajaneva põhiseaduse tasakaal oli muutuste surve all. Valitseval koalitsioonil oli kindel soov juurutada ulatuslikumat rahvaalgatust ning ohtlikult laetud oli abielureferendumi teema, mis viinuks samuti põhiseaduse muutmiseni.

Loomulikult arutati ka seekord põhiseaduse tulevikku. Nauditavad oli päevade lõppkärarajad teemal, kas põhiseaduse areng peaks toimuma muutmise või tõlgendamise teel. Mulle meenusid 2004. aasta päevad, kus arutati retooriliselt ja tõsimeeli Eesti neljanda põhiseaduse koostamise üle. Teemad tõusevad ja langevad, olud muutuvad, põhiseadus jääb. Ja nii ongi hea. Siit jõuame 2022. aasta õigusteadlaste päevade juurde, kus on põhjust edasi arutada juba uskumatud 30 aastat kestnud põhiseaduse üle. Järgmisel aastal möödub 100 aastat ka esimeste õigusteadlaste päevade toimumisest. Tegemist on Eestis ainsa elukutse esindajate suurokogunemisega, mille ajalugu võib mõõta sajandiga. On heameel, et suurüritus toimub juristkonna koostöös ning selle formaat on leidnud nende heakskiidu. Siit edasi on vaid pürgida Euroopa õigusteadlaste päevade korraldamise poole Eestis.

Priidu Pärna
Notar, *doctor iuris*